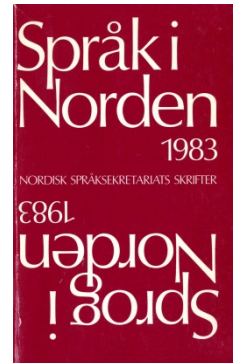


# Sprog i Norden

Titel: Språksamarbeid i Norden 1982-83  
Forfatter: Ståle Løland  
Kilde: Sprog i Norden, 1983, s. 97-105  
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>



© Nordisk språksekretariat

## Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

## Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

# Språksamarbeid i Norden 1982–83

Av Ståle Løland

## NORDISK SPRÅKSEKRETARIAT

Nordisk språksekretariat ble opprettet i 1978 som et samarbeidsorgan for språknemndene i Norden og andre organer som arbeider med språk- og terminologispørsmål. Sekretariatet er opprettet av Nordisk ministerråd og får sine midler bevilget over det nordiske kulturbudsjettet. Retningslinjene fastslår at sekretariatet skal arbeide for å bevare og styrke det språklige fellesskapet i Norden og fremme den nordiske språkforståelsen. (Se nærmere om organisasjon, arbeidsoppgaver o.l. i Språk i Norden 1977 og 1978.)

### Språkspørsmål

En hovedoppgave for Nordisk språksekretariat er å forsøke å hindre at de nordiske språkene fjerner seg fra hverandre, for eksempel ved at de tar i bruk ulike ord for nye begreper. I samarbeid med de nasjonale språknemndene har sekretariatet derfor behandlet flere språkspørsmål med sikte på å komme fram til fellesnordiske tilrådinger. For det engelske ordet "display" har sekretariatet for eksempel tilrådd "tegnrute" (på ur, lommeregnere o.l.), sammensetninger med "tavle" (om store, elektroniske informasjonstavler) og sammensetninger med "skjerm" i andre sammenhenger ("dataskjerm", "tekstskjerm" osv.). Dessuten har sekretariatet behandlet flere spørsmål om skrivemåten av geografiske navn.

### Informasjon

For å styrke informasjonen har Språksekretariatet utarbeidet en folder om sin og språknemndenes virksomhet og tjenester. Fol-

deren er kommet i et opplag på 10 000 eksemplarer, som er sendt til medarbeidere ved nordiske institusjoner, Norden-foreningene og andre interesserte. En annen viktig informasjonskanal er språknemndenes meldingsblad (se omtale s. 109-113). Sekretariatet skaffer foredragsholdere og artikkelforfattere, og forsøker i det hele tatt å være en informasjonssentral for alle slags nordiske språkspørsmål.

### **''Finskan som språk i Norden''**

Sammen med Föreningarna Nordens Förbund, Nordiska språk- och informationscentret og Hanaholmen kulturcentrum arrangerte Nordisk språksekretariat 28.-30. januar 1983 konferansen ''Finskan som språk i Norden'' i Helsingfors. De ca. 140 deltakerne på konferansen diskuterte blant annet holdninger til finsk språk og kultur i det øvrige Norden og hva som kan gjøres for å bedre de finskspråkliges muligheter for å delta i det nordiske samarbeidet. Et hovedemne for konferansen var sverigefinnenes språklige situasjon.

### **Internasjonal konferanse om minoritetsspråk**

6.-11. juni 1983 arrangerte Språksekretariatet ''Second International Conference on Minority Languages'' med undertittelen ''Minority Languages, Language Planning and Language Preservation with special respect to minority languages in north-western Europe''. Konferansen ble holdt i Åbo og samlet ca. 60 forskere fra forskjellige fagområder.

### **De nordiske skriftspråkenes utvikling på 1800-tallet**

Etter oppdrag fra Nordisk ministerråd vil Språksekretariatet arrangere tre konferanser om de nordiske skriftspråkenes utvikling med særlig vekt på 1800-tallet. Meningen er å se språkutviklingen i lys av samfunnsforholdene. Konferansene tar opp disse emne: ''Skolens og lese- og skriveferdighetens betydning for de nordiske skriftspråkenes utvikling på 1800-tallet'' (Sundvollen ved Oslo, 16.-19. november 1983), ''Behovet for og bruken av

skrift i 1800-tallets forvaltning, næringsliv og privatkommunikasjon sett i forhold til de nordiske skriftspråkenes utvikling'' (Åbo, september 1984) og ''Ideologier og språkstyring sett i forhold til de nordiske skriftspråkenes utvikling på 1800-tallet'' (Sverige, våren 1985).

### **De nordiske skriftspråkenes utvikling etter 1945**

Språksekretariatet planlegger også en konferanse om de nordiske skriftspråkenes utvikling etter 1945 sett i forhold til endringene i samfunnet: økende undervisningstilbud, utvidelse av offentlig virksomhet, massemedienes framvekst, spesialisering av arbeidslivet osv. Konferansen vil også ta opp spørsmålet om språkrøktens ideologi og betydning for språkutviklingen. Etter planen vil konferansen bli holdt i Mariehamn 6.-11. mai 1984.

### **Grannespråksseminar**

Nordiska språk- og informationscentret i Helsingfors og Nordisk språksekretariat tar i fellesskap sikte på å arrangere tre samnordiske seminarer om grannespråksundervisning. Seminarene vil bli gjennomført på regional basis, slik at ett seminar legges til den nordlige delen av Norden (1984), ett til den midtre delen (1985) og ett til den sørlige delen (1986). Målet med seminarene er å motivere lærerne for grannespråksundervisningen, blant annet ved å gi dem ideer til praktiske opplegg og veiledning om eksisterende hjelpemidler.

### **Skrifter**

Det siste kan en finne i den bibliografien over læremidler til grannespråksundervisningen som Nordisk språksekretariat har gitt ut sammen med Forsøksrådet for skoleverket i Norge. Sekretariatet har også gitt ut et skrift om språkene i Norden. (Se omtaler av skriftene s. 111, 114.) Dessuten vil sekretariatet stå som en av utgiverne av ''Barn i Norden'', som er den første samnordiske tekstantologien for elever i 4.-6. klasse i grunnskolen. Manuskriptet til boka er utarbeidet av en nordisk redaksjonsgruppe, og Språksekretariatet har administrert prosjektet.

## **”Att förstå varandra i Norden”**

Sammen med Nordiska språk- och informationscentret er Språksekretariatet i gang med å utarbeide et kortfattet skrift som vil gi praktisk veiledning om hvordan en bør legge opp nordiske møter, kurs o.l. for at forståelsen skal bli best mulig. Skriftet har fått tittelen ”Att förstå varandra i Norden”, og det vil bli et supplement til det populære ”Att tala nordiskt”, som Språksekretariatet tidligere har gitt ut.

## **Språkdok**

Våren 1982 gav Språksekretariatet ut rapporten *Språkdok 1981* som nummer 3 i sekretariatets rapportserie. Rapporten var resultatet av et prøveprosjekt som gikk ut på å dokumentere pågående forskning om samtlige språk i Norden bortsett fra innvandrerspråkene. Program og data fra prosjektet er lagret på magnetbånd ved Språkdata i Göteborg, slik at materialet kan oppdateres på en enkel måte. Med tanke på en eventuell videreføring av prosjektet sendte Språksekretariatet i januar 1983 et spørreskjema til de forskerne som hadde deltatt i prosjektet, for å få vite om de hadde hatt noen nytte av det. Om lag halvparten svarte, og de fleste var positive. I løpet av 1983 vil sekretariatet i samråd med Språkdata ta stilling til om prosjektet skal føres videre.

## **Den nordiske nyordsundersøkelsen**

De nordiske språknemndene har i mange år registrert nye ord og uttrykk som er blitt brukt i massemedier, faglitteratur o.l. Dette arbeidet danner et viktig grunnlag for nemndenes og Språksekretariatets språklige rådgiving. I 1982 gav Norsk språkråd ut ”Nyord i norsk” med et utvalg av ord som er kommet til i perioden 1945–75. Ordboka inneholder opplysninger om tilsvarende ord i grannespråkene. Parallele ordbøker vil bli gitt ut av Dansk Sprognævn (perioden 1955–75) og Svenska språknämnden, trolig i løpet av 1983. Når disse er ferdige, vil Språksekretariatet ta stilling til nyordsundersøkelsens framtid.

## **Ordboks- og terminologiarbeid**

Språksekretariatet gjennomgår og kommenterer utkast til flerspråklige ordlister som de nordiske terminologisentralene og andre står bak. I 1982 uttalte sekretariatet seg om to store ordboksprosjekter: *Nordisk-engelsk skolterminologi* (Nordisk ministerråd) og *Nordisk arbeidervernordliste* (terminologisentralene). Dessuten gjennomgikk sekretariatet et utkast til en liten nordisk ordliste – "Orden i Norden" – som Nordens Centrala Sparbanksorgans Delegation er ansvarlig for. Sekretariatet har i flere år vært engasjert i arbeidet med en *Nordisk forvaltningsordbok*, som kom ut våren 1983 (se omtale s. 114).

## **Uttalelser**

Ifølge retningslinjene kan Nordisk språksekretariat "på begäran eller på eget initiativ avge yttranden och rekommendationer till myndigheter, organisationer, företag m.fl. samt till enskilda personer". Sekretariatet uttalte seg i 1982 blant annet om samiske stedsnavn på kart (til Lantmäteriverket i Sverige), om navn i nordiske skrifter (til Nordisk ministerråd) og om grannespråkene i fagplanen for norsk i grunnskolen (til Grunnskolerådet i Norge). I en uttalelse til Nordisk råd støttet sekretariatet et forslag om å utarbeide et nordisk konversasjonsleksikon.

## **Det 29. nordiske språkmøtet**

ble holdt på Røros Turisthotell i tiden 20.–22. september 1982. Det deltok 41 representanter for språknemndene i Norden og Nordisk språksekretariat. Hovedemnet for møtet var "nasjonale og nordiske synspunkter på uttale og skrivemåte av fremmedord". Diskusjonen av dette emnet vil fortsette på språkmøtet høsten 1983 med sikte på å komme fram til størst mulig nordisk samsvar på dette området.

## **Handlingsprogram for bedre språkforståelse i Norden**

En av Språksekretariatets første oppgaver var å utarbeide et utkast til et handlingsprogram for bedre språkforståelse i Nor-

den. Etter at utkastet var blitt bearbeidet av Nordisk kultursekretariat, ble det lagt fram for Nordisk ministerråd, som sluttet seg til det i februar 1981. Programmet inneholder en rekke forslag til tiltak, bl.a. styrking av grannespråkundervisningen, videreutdanning av lærere, produksjon av nye læremidler, utvikling av metodiske opplegg og økt forskningsinnsats. Flere steder blir det framhevet at Nordisk språksekretariat bør innta en sentral plass i gjennomføringen av programmet, og at sekretariatet bør få økte midler til dette. På grunn av den vanskelige økonomiske situasjonen har sekretariatet likevel ikke fått reelle økninger på budsjettene for de siste årene. Budsjettet for 1983 er på 647 000 norske kroner. Nordisk ministerråd går heller ikke inn for økte bevilgninger til Språksekretariatet i forslaget til Nordisk kulturbudsjett for 1984. Men flere steder i forslaget blir det understreket at arbeidet med språkforståelsen bør prioriteres i årene framover, og at Språksekretariatet bør få økte midler til dette.

## DE ENKELTE NEMNDENE

### Nordiske sekretærstillinger

Da Nordisk språksekretariat ble opprettet i 1978, var det en forutsetning at Dansk Sprognævn, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland, Norsk språkråd og Svenska språknämnden skulle få egne stillinger til å ta seg av de mer omfattende nordiske arbeidsoppgavene. 1. januar 1983 ble det opprettet en ny stilling som nordisk medarbeider i Dansk Sprognævn. Dermed er det en nordisk medarbeider i hver av de fire institusjonene.

### Språklig rådgiving

Alle språknemndene har det som en av sine hovedoppgaver å svare på språkspørsmål fra enkeltpersoner, organisasjoner, offentlige kontorer og andre. Denne delen av virksomheten har økt betydelig de siste årene og tar mye av tiden til de ansatte i de forskjellige sekretariatene. I 1982 svarte for eksempel Dansk Sprognævn og Svenska språknämnden hver på ca. 8 000

spørsmål, de fleste over telefon. Finska språkbyrån hadde i 1982 ca. 12 600 telefonsamtaler om språkspørsmål, og Svenska språkbyrån i Finland ca. 4 400.

Språknemndene gir også språklig veiledning gjennom sine meldingsblad og andre publikasjoner som de gir ut (se omtale s. 109–113). Representanter for nemndene i Finland og Sverige deltar regelmessig i radioprogrammer som tar opp språkspørsmål.

### **Ordboks- og terminologiarbeid**

De fleste nemndene gjennomgår terminologilister, standardforslag o.l., og uttaler seg både om termer og definisjoner. Arbeidet foregår i nær kontakt med standardiseringsorganisasjonene og terminologiorganene i de enkelte landene.

Svenska språknämnden gransker manuskriptet til en svensk-finsk ordbok, som begynte å komme ut våren 1982. Nemnda arbeider også videre med en svensk uttaleordbok og en norsk-svensk ordbok. Det siste er et samarbeidsprosjekt med Norsk språkråd.

Svenska språkbyrån i Finland tok i 1982 på nytt opp arbeidet med en svensk uttaleordliste med særlig vekt på den finlands-svenske uttalen. Finska språkbyrån fortsetter granskingen av manuskriptet til den Stora svensk-finska ordboken. Byrået arbeider også med en finsk grunnordbok.

Dansk Sprognævn står for utgivelsen av den autoriserte "Ret-skrivningsordbog", og er i gang med en omfattende revisjon av den siste utgaven fra 1955. Etter planen skal den nye utgaven være ferdigredigert i 1984.

Norsk språkråd driver et omfattende terminologiarbeid, blant annet innenfor fagområdene biologi, fysikk, kjemi, elektronikk, datafag og oljevirksomhet. Rådet er også engasjert i utviklingen av "Norsk termbank", som er et dataarkiv for norsk fagterminologi. Sammen med Leksikografisk institutt ved Universitetet i Oslo arbeider rådet med to håndordbøker, en for bokmål og en for nynorsk. Etter planen skal de være ferdige i 1984.



## **Kursvirksomhet o.l.**

Språknemndene i Sverige og Finland holder en rekke kurs for offentlige tjenestemenn, journalister, forlagsfolk, lærere, oversettere og andre. I Finland har kursvirksomheten blitt ytterligere utvidet etter at Forskningscentralen fikk mulighet til å ta betaling for slike tjenester. Finska språkbyrån hadde således over 600 kurstimer i 1982. Sammen med Forbruker- og administrasjonsdepartementet arrangerte Norsk språkråd i 1982 et kurs for norskfilologer som vil bli lærere på norskkurs i staten.

## **Myndighetenes språk**

Språknemndene engasjerer seg også på andre måter i arbeidet med å bedre myndighetenes språk. Dansk Sprognævn har for eksempel nær kontakt med danske oversettere ved EFs institusjoner i Bruxelles og Luxembourg. Nemnda samarbeider også med Danmarks Forvaltningshøjskole. Svenska språknämnden deltar i prosjektet "Språket i de kommunala protokollen", som er satt i gang av Justitieombudsmannen. Norsk språkråd har på nytt tatt opp tanken om en egen konsulenttjeneste for praktisk språkbruk i staten. De fleste nemndene gransker dessuten språket i publikasjoner o.l. som myndighetene gir ut.

## **Uttalelser**

Språknemndene uttaler seg til myndighetene og andre om saker av språklig interesse. I 1982 uttalte Svenska språknämnden seg for eksempel om samiske stedsnavn på kart og om et forslag angående oversettelsesvirksomhet i forvaltningen og utdanning av tolker. Norsk språkråd uttalte seg blant annet om et forslag til felles salmebok for Den norske kirke, om navn på oljefelter i Nordsjøen og om en rekke saker som angår jamstillingen mellom bokmål og nynorsk i skolen og i offentlig tjeneste.

## **Andre arbeidsoppgaver**

Dette viser at Norsk språkråd har språkpolitiske oppgaver i tillegg til de rent språkfaglige. Rådet skiller seg også fra de andre

nemndene ved at det gjennomgår skolens lærebøker språklig. I 1982 hadde rådet således 310 lærebøker til kontroll.

Dansk Sprognævn legger mer arbeid i å samle inn ordmateriale fra aviser, tidsskrifter, faglitteratur osv. enn de andre nemndene. I 1982 økte ord- og sitatsamlingen med ca. 12 000 sedler, slik at den ved årsskiftet 1982/83 var på ca. 637 000 sedler.

Svenska språknämnden deltar sammen med Svenska Akademien, Tekniska nomenklaturcentralen, Standardiseringskommissionen og språkeksperterne i Statsrådsberedningen i samarbeidsorganet "Språkvårdsgruppen". I 1982 arrangerte gruppen konferansen "Bokförlagen och språket" i samarbeid med Förlagsklubben. På konferansen deltok ca. 200 representanter for forlagsbransjen og språkrøktsorganene i Sverige.

